

Τοῦ συνεργάτου μας κ. Σταμ. Σταμ.

φειαν Πεύχης, τῆς Κοινότητος Κοτέλλης, καὶ τὴν Κοινότητα Θερμῶν.

Εἰς ὅλην δὲ τὴν ὑπὸ τῶν Πομάκων, ἢ, ὅπως θέλουνε οἱ ἴδιοι, «Αγριάνων», κατοικουμένην ἑκτασιν συναντᾷ κανεῖς ἕνα σωρὸ ἐρειπωμένων ἀπὸ αἰώνων ἐκκλησιῶν.

Ἀλλὰ καὶ βυζαντινὰς παραδόσεις συναντᾷ κανεῖς εἰς τὰ ἀπομεικρυσμένα ἀπὸ τῶν ἄλλων κόσμον μέρη τοῦτα, εἰς τὰ ὁποῖα οὔτε συγκοινωνία ὑπῆρχε πρὶν, οὔτε ὁδὸς πρὸς ἐπικοινωνίαν τῶν ἀνθρώπων, οὔτε ἄλλοι ἄνθρωποι, οὔτε Θεός!

Εἰς τὸ Ὠραῖον π. χ. ὑπάρχει μιὰ μεγάλη χαράδρα, ἡ «Αἰ. Ντερεσῆ», εἰς τὸ βάθος τῆς ὁποίας σώζονται ἀκόμη λείψανα λιθοστρώτου ὁδοῦ. Φαίνεται ὅτι ἀπὸ κεῖ περνοῦσε μεγάλη ὁδὸς τὸν παλαιὸν καιρὸν.

Ἐπάνω δὲ ὑψηλὰ ἀπὸ τὰ βουνὸν ὑπάρχει ἄλλη ὁδὸς μικρά, ἡ ὁποία διευθύνεται πρὸς τὴν Βουλγαρίαν.

Ἀπὸ τὴν μεγάλην αὐτὴν χαράδραν, ποῦ ἔχει μιὰ μεγαλοπρέπεια ἄγρια καὶ εἶνε οκεπασμένη, ἀπὸ δένδρα, ὀξιές καὶ πεῦκα, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, δὲν περνοῦν οἱ κάτοικοι ποτὲ, διότι θγαίνουने φαντάσματα...

Κατὰ τοπικὴν παράδοσιν μεταξὺ τῶν Πομάκων, εἰς τὴν χαράδραν αὐτὴν στὰ παλιὰ «ζαμάνια» ἕνας βασιλεὺς Βυζαντινὸς ἐστησεν ἐνέδραν καὶ ἐσφαξε 40.000 Βουλγάρους στρατιώτας. Ἀπὸ τότε ἡ χαράδρα στοίχειωσε καὶ κάθε θράδῳ. λένε θναίνουने οἱ κατοίκοι καὶ θγαίνουने...

Ἀλλὰ ὄχι μόνον ἀπηχήσεις παλαιῶν αἰώνων θρίσκει κανεῖς μέσα εἰς τῶν Πομάκων τὰς ψυχὰς,

ἀλλὰ καὶ νεώτερες ἀκόμη ἀναμνήσεις.

Σὲ κάποια τουρκικὰ χωριὰ ἀπὸ αὐτὰ ὑπῆρχε πρὸ τινὸς καιροῦ μιὰ τουρκικὴ οἰκογένεια, τῆς ὁποίας ἡ γιαιγιά εἶχε χριστιανικὴν συνείδησιν, πῆγαινε καὶ προσκυνοῦσε εἰς τὶς ἐκκλησίαις καὶ ἔλεγε πὼς εἶχε συγγένειαν μὲ τὴν παλαιάν ἑλληνικὴν τῆς Ἐάνθης οἰκογένειαν τῶν Χασιρτζόγλου.

Ἀλλὰ αὐτὸ δὲν εἶνε τὸσον σοβαρόν, διότι ἴσως ἡ γερόντισσα αὐτῇ, ἡ ἡ μητέρα τῆς, ἀνῆκουσα εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν Χασιρτζόγλου, ν' ἀπῆλθε, ὅπως ἦταν συνήθεια τότε, ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν.

Ἐκεῖνο ποῦ εἶνε καταπληκτικὸν εἶνε, ὡς θεσδιοῦν πολλοὶ μισομνηθεῖτες καὶ γνωρίσαντες καλὰ, ὅτι εἰς τὸν κόσμον τοῦτον τῶν Πομάκων, καθὼς καὶ εἰς μερικὰ χριστιανικὰ διαμερίσματα τῆς Θράκης καὶ τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, εἶχαν διάσωθῇ καὶ ἐτελοῦντο καὶ τελοῦνται ὁλοζώντανα τὰ Καθήρεια μυστήρια τῆς Σαμοθράκης.

Ἀλλὰ περὶ αὐτῶν θὰ γράψωμεν λεπτομερῶς εἰς ἄλλην μας ἐπιστολήν.

ΣΤΑΜ. ΣΤΑΜ.

~~~~~

ΑΝΕΚΔΟΤΑ

ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΝ ΠΝΕΥ

ΜΙΚΡΑΙ ΙΣΤΟΡ

τὴν ζώην
Ἡ στιγμὴ
— Ἐλεῆστέ με, κα' σκορπίζει τὴν
Ἡ γυναῖκα μου ἐγὼ τὸ παιδί χα-
— Δὲν ἔχω τώρα καλοθαλμένες,
ριο.
— Θὰ εἶνε ἀγέρας πρὸς τοὺς ἑκου-
ἡ γυναῖκα πνεῦμα καὶ τὸ σῶμα.

ὁ δὲ τὸ πρῶτον ἐγερτήριο, προσ-
πρῶτον καὶ ἀποσπαστικὸν ῥόφημα —
το κακὸν εἶδος τῶν ἀποσπαστικῶν

Μέσα σ' ανεξερεύνη

10 Μαρ 1939
40

ΞΑΝΘΗ, Αύγουστος. — Είς τα άγρια αυτά και άπροσπέλαστα πριν χωριά των Πονάκων, τ' ανεξερεύνητα αυτά μέρη, από της ελληνικής κατοχής και ένδεδωκεν μία νέα δημιούργημα και πολιτισμού έφύσησε. Άνέστη, δύναται κανείς νά ελπί, ό τόπος!

Έργα οδοποιίας, έργα παραγωγικά, προσπάθειαι προς έκμετάλλευσιν του έρήμου πριν και άκαλλεργήτου τόπου, έργα έξυγιαντικά, έργα θεραπευτικά καταστάσεων κακών και νοσηρών, έργα ζωής και μελλούσης ευμάρειας, έργα έξοραιστικά, έργα άρδεντικά και άλλα ήρχισαν.

Τό κοινοτικών κτήριον της Μύκης, της πρωτεύουσας των 13 συνοικισμών, είνε ένα μεγάλο δυόροφο σπίτι πετρόκτιστο, στοιχίσαν κατά τό 1928-1929, πού έγινε, 700.000 δραχμιάς περίπου. Μέσα εις αυτό στεγάζεται και ή άστυνομία προσωρινή, διότι τώρα θα έγερθή δαπάναις της κοινότητος και με προσωρινήν εργασία των χωρικών και άστυνομικών κατάστημα, τό όποιον θα στοιχίση περί τας 250.000 δραχμιάς, χωρίς νά υπολογίσωι και ή αξία της προσωπικής των κατοίκων εργασίας.

Ήραίο δυόροφο κτήριο της κοινότητος τό μέγαρον, με πολλά δωμάτια ενύπνια, ταπετσαριμένους τοίχους, έπιπλα καλά και στερεά και με ραδιόφωνο στοιχίσαν 22.400 δραχμιάς εις την κοινότητα.

Κατ' έπιταγήν της Γενικής Διοικήσεως, όλες οι κοινότητες της Θράκης άπεκτίσαν ή πρέπει ν' άποκτήσουν ραδιόφωνον.

Ίδον πώς παράδειγμα ένα άπόσπασμα από τον προπολογισμόν του 1938-1939, μάς από τις πιο μεγάλες ποικιλίας κοινότητες, της κοινότητος Σχίνου:

Γιά οδολογικά έργα ή κοινότης Σχίνου έξέδωκε τό οικονομικόν του-τό 800.000 δραχμιάς.

Γιά οικοδομικά 180.000.

Γιά έξοραιστικά 30.000.

Και για οδοποιία μεγάλη προσωπική εργασία. Άλλά για τό κοινοτικά έργα της έπαρχίας Σάνδης θα όυήλωμεν όταν έλθη ή ώρα. Τώρα άς εναγυρίσουμε στη Μύκη.

Πρόεδρος της κοινότητος είνε δ

Τοπάλ-Χαρούζ, ένας περιέργος και καλόκαρδος, άγαπητός στον κόσμο και φιλότιμος Όθωμανός, στερώντας κρατών από τά παλαιά οθωμανικά έθνη.

Ό «Ντουβάς», πού έκαμε πρό τινος καιρού δι' έξόδων του εις τό κεντρικόν τζαμί των 13 της περιφερείας του κοινοτήτων, περί ού έγράφημεν προχθές, του έστοχίσε 67.000 δραχμιάς περίπου.

Καθώς με διεδαβαίον ό έν Μύκη γραμματεύς της κοινότητος κ. Γεννάσιος και ό άστυνομικός σταθμάρχης της περιφερείας — δυό νέοι πού εργαζόνται με φιλότιμο και πατριωτισμό εκεί — ό Τοπάλ-Χαρούζ, άν και από της άπελευθερώσεως άιρετός και με μεγάλη μάλιστα άκραιότητα πρόεδρος κοινότητος σ' αυτό τό μέρος, ουδέποτε έπαύθησεν άτομικά του άπασχόληση.

Πλούσιος άνθρωπος και νοικοκύρης, ζούσιν και από την τσέπη του για τό γενικόν καλόν και για της κοινότητος πολιτικές ανάγκες.

Εις αὐτόν όφείλεται και τό κοινοτικόν του χωριού κατάστημα και τό τζαμί πού συνάντησαμε στο δρόμο, και τά τζαμιά του τόπου τά κατασκεύησαν οι Βούλγαροι άμα τη βοήθειά των εις τό 1913.

Τότε οι Βούλγαροι βάπτισαν όμαδικώς όλους τους Πονάκους. Και επειδή αὐτοί δεν μπορούσαν νά ένδημηθούν τά χριστιανικά όνόματα πού τους έπέβαλαν, τους τά γράφανε σ' ένα πανί και τους τά ράφανε στο στήθος. Ή βάπτισις γινότανε μέσα σ' ένα ποτάμι...χονδρικά, τό ποτάμι, Κέρονδο, πού ήταν ό Ίορδάνης των Βουλγάρων.

Με τον δουρόδουλο τους έπήγαιναν νά...έκκλησιασθούν εις την έκκλησία, κάποιο σπίτι δηλαδή πού είχαν μεταβάλει εις χριστιανικόν ναόν. Έδώ μάλιστα εις τό χωριό έστειλαν και μία καμπάνα, άγνοούν από ποιόν μέρος άπαγγείσαν, ή όποια όταν έσίσημαν διά πρώτην φοράν, για νά καλέση τους νέους πιστούς της εις την λειτουργίαν, έσκασε!

Με φοιτητή θυμούνται οι Πονάκοι την εποχήν εκείνην, κατά την όποιαν οι Βούλγαροι ξεναγάγαζαν τά κορίτσια των νά βγούν στην πλα-

τεία νά χορεύουν με αὐτούς.

Ό Τοπάλ-Χαρούζ έχει και μίαν ιστορίαν πικράν και μελαγχολικήν γι' αὐτόν, ή όποια δείκνυται και του χαρακτήρα του.

Είπαμε ότι εις αὐτόν όφείλεται τό κοινοτικόν κατάστημα. Μη γνωρί-

Ό Τοπάλ-Χαρούζ, ό πρόεδρος των κοινοτήτων Μύκης, περί ού γράφομεν σήμερον.

ζων όμως από κοινοτικήν ελληνικήν νομοθεσίαν, ούτε από λογιστικούς νόμους ελληνικούς, ή όρθότερον, μη γνωρίζουν κανένα νόμον, ούτε ξένον, ούτε ελληνικόν, έπήρε ένα κάλφας, όπως λέγει ό ίδιος.

— Επληρά ένα κάλφας και δεν ή-ξερα νά πάρω μηχανικό!

Νά του φτιάση τό κοινοτικό κατάστημα.

Ό «κάλφας», σάν κάλφας, τά έκανε ίσως θάλασσα. Τότε έζητήθη λόγος από τον Χαρούζ πώς προβαίνει εις κοινοτικές δαπάνας χωρίς έγ-κρίσεις διοικητικές και άδείας ύποθηκών και νομομηχανικών.

Διά τό τυπικόν αὐτό παράπλοιο ό παγός Όθωμανός προσεφυλάχθη, αλλά άτηλλάγη διά βούλευμα-τος.

Αὐτός όμως έπήρε κατάκαρδα την

τους χώρας!

Τοῦ συνεργάτου μας κ. Σταμ. Σταμ.

διώξιν του. Εἶπεν ὅτι ἀναλαμβάνει μόνος του ὅλα τὰ ἔξοδα τοῦ κτιρίου ἐξ ἰδίων του καὶ ἀνακόπτει τὸ... ἀπολακτικὸν βούλευμα διὰ νὰ δικαιώσῃ καὶ ἀποδείξῃ ἡ ἀθωότης του.

Ἡ ἀνακοπὴ τοῦ βουλεύματος τὸν ἔφερε ἐνώπιον τοῦ ἐπταμελοῦς Ἐσπετείου, τὸ ὁποῖον βλέπον ὅτι οἱ τύποι δὲν ἔτηρήθησαν καὶ παρεβιάσθησαν ὅπωςδῆποτε οἱ νόμοι, τὸν κατεδίκασεν εἰς δύομισιν ἔτων φυλάξιν.

Τοῦ ἐδόθη ἀμέσως χάρις ἀπὸ τὸ Κράτος, διότι ὄχι μόνον δόλος δὲν ἔτηρχεν εἰς τὸ ζήτημα αὐτὸ, ἀλλὰ καὶ ἀπεναντίας καὶ καλὴ διάθεσις τοῦ κατηγορουμένου καὶ οικονομικαὶ θεοαίαι ἔγινεν ἀπὸ αὐτὸν ὑπὲρ τοῦ κοινοτικοῦ κτιρίου.

Ἄλλ' ὁ Τοπάλ-Χαφούζ, πικραθεὶς, δὲν... ἐδέχθη τὴν χάριν καὶ ζήτησε νὰ μείνῃ εἰς τὰς φυλάκας.

Ἡ τότε Κυβέρνησις ὅμως τὸν ἠ-ἠήσευσε καὶ τοῦ ἀνέθεσε καὶ πάλιν τὰ καθήκοντα τοῦ προέδρου τῆς κοινότητος, εἰς τὰ ὁποῖα εὐρίσκεται ἀπὸ τότε, ἀγαπώμενος ἀπὸ τοὺς χωρικοὺς καὶ τιμώμενος ἀπὸ τὴν Πολιτείαν.

Ὁ προέπολογισμὸς τῆς κοινότητος ὑπερβαίνει τὸ μισὸ ἑκατομμύριον τὸ ἔτος.

Ὁ κόσμος εἰς τὰ μέρη αὐτὰ ζῇ ἀπὸ τὴν κτηνοτροφίαν καὶ ἰδίως ἀπὸ τὴν αἰγοβοσκίαν καὶ τὴν καπνοφυτεῖαν.

Τὸ πρόβατο, καθὼς εἶπαμε καὶ ἄλλοτε, δὲν ζῇ ἐδῶ ἐπάνω.

Τὰ γίδια τοὺς τὰ ἔχουν καὶ γιὰ μιὰ ἄλλη ἀνάγκη τοὺς γεωργικῇ: Γιὰ τὴν κοπρίαν τοὺς, μὲ τὴν ὁποίαν λιπαίνουσι τὰ περίφημα καπνοχώραφά τοὺς, ποὺ ἀποδίδουν πολὺ καλὸν καπνόν.

Τὰ καπνοχώραφά τοὺς ὅμως εἶνε λίγα, δυστυχῶς, καὶ οὔτε ὑπάρχουν μέρῃ κατάλληλα γιὰ ἐκχέρσωσιν καὶ καλλιέργειαν καπνοῦ.

Ἄλλος πλοῦτος τῆς περιφερείας εἶνε τὰ ἀπέραντα δάση τῶν.

Τώρα ἐσγᾶτως, καθ' ὑπόδειξιν τῶν ἐπηρεσιῶν τῆς Γενικῆς Διοικήσεως, ἐπεδόθησαν καὶ εἰς τὴν δενδροκομίαν.

Καὶ αἱ δενδροστοιχίαι ἀκόμη τῶν δρόμων τῶν γίνονται ἀπὸ ὀπωροφόρα δένδρα.

Ἐπίσης μεγάλη ποσὰ ἔξοδεύει ἡ κοινότης εἰς ἐνίσχυσιν διδασκάλων καὶ ἀμοιβὴν ἱατρῶν, οἱ ὅποιοι ἐπισκεπτόνται τοὺς πρῶτους κατοίκους, εἰς φάρμακα ἀτόρων καὶ διάφορα ἔργα κοινωφελῆ, ὅπως π. χ. ἐπισκευὰς σχολείων, γεφυράς, μεταφορὰν ὑδάτων, ἐπισκευὰς κρηνῶν κλπ.

Τὸ χωρίον Μύκη ἐδαπάνησεν ἑφῆτος 30.000 δραχμὰς γιὰ ὕδραυλικά τῆς ἰδίας κοινότητος καὶ ἄλλας 80.000 γιὰ τὸ ὕδραυλικὸν τῆς κοινότητος Κενταύρου.

— Καὶ ἐπαρκεῖ ἡ κοινότης γιὰ ὅλα αὐτὰ τὰ ἔξοδα; ἐρωτῶ.

— Ναι, σῶσει ἡ προσωπικὴ ἐργασία τοῦ ἀπότησαν.

Ὁ ἐπαινετικὸς γεωπόνος Ξάνθης Χ. Δαφνίου ἐνδιεφέρθη πολὺ διὰ τὸν τόπον τοῦτον.

Ἐστεῖλε εἰδικὸν ὑπάλληλον εἰς τὴν κοινότητα γιὰ τὸ κλάδευμα δένδρων, ἐμβολιασμοὺς, καθαρίσματα κ.τ.λ.

Τὰ δουνά τοὺς εἶνε γεμάτα ἀπὸ ἕνα σφοδρὸ δένδρα ἄγρια. Ἐὰν ἡμερωθοῦν αὐτὰ καὶ καρποφορήσουν, μιὰ νέα εὐτυχία θὰ χυθῇ εἰς τὴν περιφέρειαν αὐτήν.

Συγκινητικαὶ ἐπίσης εἶνε καὶ αἱ προσφοραὶ τῶν, ποὺ γίνονται ἐντελῶς οἰκειοθελῶς γιὰ τὴν ἀεροπορίαν τῆς Ἑλλάδος, τὴν Ἐθνικὴ Νεολαία καὶ τὴν κοινωνικὴν πρόνοιαν γενικῶς.

Ἀλλὰ ἐὰν αἱ διαθέσεις τῶν καὶ αἱ ἐκδηλώσεις τῶν ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους φέρνουν κάποιαν συγκίνησιν, τὰ ἔθιμα τῶν, ποὺ δείχνουν τὴν ἑλληνικὴν καταγωγὴν των, τῆς ὁποίας ἔχουν καὶ αὐτοὶ κάποιαν ἀμυδρὰν ἐκ παραδόσεων ἰδεάν, εἶνε ἀξιοπεριέργα καὶ μερικὲς φορὲς καταπληκτικά.

Καὶ γιὰ τὰ ἔθιμα ταῦτα τῶν Πομπαιῶν θὰ γράψωμεν εἰς προσεχῇ ἐπιστολήν μας.

ΣΤΑΜ. ΣΤΑΜ.